

Arieta Kucharczyk

Zagadnienie prawno-organizacyjnego poradnictwa psychologiczno - pedagogicznego na rzecz uczniów z uszkodzeniami słuchu

---

Studia Lubuskie : prace Instytutu Prawa i Administracji Państwowej Wyższej
Szkoły Zawodowej w Sulechowie 1, 157-164

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Arleta Kucharczyk

ZAGADNIENIE PRAWNO-ORGANIZACYJNEGO PORADNICTWA PSYCHOLOGICZNO – PEDAGOGICZNEGO NA RZECZ UCZNIÓW Z USZKODZENIAMI SŁUCHU

Prawie 15 lat temu w polskim systemie oświatowym pojawiły się uregulowania prawne zapewniające dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, umożliwiając tym samym dzieciom i młodzieży z wadami słuchu edukację w integracji ze słyszącymi rówieśnikami. Liczba dzieci realizujących obowiązek szkolny w szkolnictwie ogólnodostępnym systematycznie rośnie. Jest to sukces mający swe źródło zarówno w możliwościach wczesnego diagnozowania uszkodzeń słuchu, wczesnego protezowania coraz doskonalszymi aparatami słuchowymi, a także, choć jeszcze w odniesieniu do wąskiej grupy dzieci, skutecznego odbudowywania percepcji dźwięków dzięki wszczepom ślimakowym¹ oraz organizacji działań umożliwiających skuteczniejsze oddziaływania terapeutyczne i rehabilitacyjne w odniesieniu do dzieci z uszkodzeniami słuchu.

Celem niniejszego artykułu jest rozpowszechnianie informacji o formach pomocy psychopedagogicznej udzielanej uczniom z uszkodzeniami słuchu i popularyzacja wiedzy z zakresu surdopedagogiki.

Dziecko z uszkodzonym słuchem staje się odbiorcą usług systemu oświaty zwykle w wieku przedszkolnym, poprzedzającym niedaleką edukację. Diagnoza

---

Autorka jest doktorantką na KUL w Lublinie i pracuje jako surdopedagog w Poradni Psychologiczno Pedagogicznej w Zielonej Górze.

¹ Zob. H. Skarżyński, Z. M. Kurkowski, *Program opieki nad osobami z uszkodzeniami słuchu w Polsce*, „Audiofonologia” T. XIII, s. 191-197; Skarżyński H.: *Usłyszeć świat – zrozumieć dźwięk. Wybrane zagadnienia dotyczące utraty słuchu i leczenia najczęstszych jego uszkodzeń*. [w:] Kosmos. *Problemy nauk biologicznych*, T. 47, nr 3(240).

możliwości, umiejętności, ograniczeń lub zaburzeń rozwojowych dziecka jest wypadkową wyników badań psychologicznych, pedagogicznych i logopedycznych, wspartą na rzetelnym wywiadzie z rodzicami dziecka (i nauczycielem) oraz dokumentacji medycznej. Wskazanie optymalnego toku kształcenia dziecka w wieku szkolnym dokonuje się w oparciu o wyniki badań specjalistycznych prowadzonych w publicznych Poradniach Psychologiczno – Pedagogicznych lub innych publicznych Poradniach Specjalistycznych wchodzących w skład systemu oświaty. Decyzją Lubuskiego Kuratora Oświaty spośród działających na terenie województwa lubuskiego 23 poradni psychologiczno - pedagogicznych (w roku szkolnym 2003/2004) protektorat nad dziećmi z uszkodzeniami słuchu sprawuje Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Gorzowie Wielkopolskim, a w południowej części województwa, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Zielonej Górze.

Placówki poradnictwa psychologicznego-pedagogicznego działają na mocy ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r (Dz. U. Nr 95 poz. 425) z późniejszymi zmianami, które zapewniają w szczególności:

- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwości korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form pomocy dydaktycznej, oraz, informuje że system oświaty obejmuje
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz inne poradnie specjalistyczne, udzielające dzieciom, młodzieży, rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także pomocy uczniom w wyborze kierunku kształcenia i zawodu.

Zarządzenie Nr 15 Ministra Edukacji Narodowej mówi m.in., że:

- celem pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom jest wspomaganie ich rozwoju psychicznego i efektywności uczenia się, w szczególności przez korygowanie odchyleń od normy, wyrównywanie i korygowanie braków w opanowaniu programu nauczania oraz eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń, w tym zaburzeń zachowania.

Zasadnicze zadania poradnictwa psychologiczno – pedagogicznego to: diagnoza, terapia, doradztwo oraz profilaktyka zaburzeń rozwojowych i trudności wychowawczych.

Dla potrzeb niniejszego artykułu omówione zostaną jedynie formy pomocy pośredniej² wynikające z badań diagnostycznych, jakimi są opinie i orzeczenia

---

² Czajka J. Galecka – E. Toporek, U. Olesińska, *Poradnictwo psychologiczno –pedagogiczne w latach 2001/2002 a 2000/2001 w świetle badań sprawozdawczych.* [w:] *Problemy Poradnictwa.* Warszawa: CMPPP 2003.

wraz z możliwościami, jakie stwarzają uczniowi z uszkodzonym słuchem na sprawdzianach kompetencji, egzaminach gimnazjalnych i maturalnych.

Diagnoza osób zgłaszanych do poradni obejmuje diagnozę potrzeb edukacyjnych, odchyłeń i zaburzeń rozwojowych dzieci i młodzieży, dzięki czemu możliwe jest dostosowanie właściwej pomocy psychologiczno – pedagogicznej, a także kwalifikacja do odpowiednich form pomocy profilaktyczno – wychowawczych, opieki, resocjalizacji lub kształcenia specjalnego.

Uszkodzenie słuchu – ograniczenie w odbiorze dźwięków otoczenia, w tym przede wszystkim mowy, zwłaszcza w okresie ontogenezy i wczesnego dzieciństwa pociąga za sobą rozległe konsekwencje warunkujące dalszy rozwój dziecka. Fakt, że dziecko dobrze nie słyszy, implikuje różnego rodzaju i stopnie trudności w przyswajaniu języka i w posługiwaniu się mową werbalną. Ma to wpływ na inne sfery jego funkcjonowania – na rozwój poznawczy, emocjonalny i społeczny. Opanowanie języka stanowi punkt zwrotny w rozwoju dziecka. Umiejętność posługiwania się językiem warunkuje uczenie się za pomocą słowa. Proces skutecznego nauczania i uczenia się bez umiejętności posługiwania się językiem jest niemożliwy³. Oznacza to, że poziom rozwoju językowego dziecka determinować będzie profil jego kształcenia, wybór zawodu i pracę. Badanie dziecka w wieku przedszkolnym ze wcześniej zdiagnozowanym uszkodzeniem słuchu i będącego dotąd pod opieką placówek rehabilitacji słuchu i mowy, winno być poprzedzone wnikliwą analizą dotychczasowych działań terapeutycznych i przebiegu rozwoju dziecka. Jedynie autentyczna współpraca placówek oświatowych (PP – P) z placówkami zajmującymi się wczesną rehabilitacją słuchu i mowy (w Zielonej Górze: Specjalistyczna Poradnia Diagnozy i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG oraz Lubuskie Centrum Laryngologii) stanowi fundament rzetelnej diagnozy i prognozowania możliwości edukacyjnych tej grupy dzieci. W oparciu o nią poradnia kwalifikuje dziecko do odpowiednich form kształcenia i określa zakres indywidualnej pomocy.

Rodzic lub opiekun prawny dziecka w wieku 3-6 lat może wystąpić do publicznej poradni psychologiczno - pedagogicznej lub odpowiedniej poradni specjalistycznej z wnioskiem o wydanie *opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju*. Opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dotyczą dzieci w wieku przedszkolnym, u których występuje któraś z niepełnosprawności: uszkodzenie słuchu, uszkodzenie wzroku, autyzm lub upośledzenie umysłowe, i zachodzi konieczność np. dostosowania metod pracy,

³ Zob. O. Périer, *Dziecko z uszkodzonym narządem słuchu*. Warszawa 1992; J. Kosmalowa, *Do specjalistów w imieniu rodziców dziecka z wadą słuchu*. [w:] *Moje dziecko nie słyszy*. (red. J. Kobosko) Warszawa SPO-NiN „Człowiek – Człowiekowi”, IFiPS 1999.

komunikacji lub wymagań edukacyjnych do indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka. Placówka przedszkolna jest zobowiązana do realizacji zaleceń i wskazań poradni.

Rodzic lub opiekun prawny dziecka w wieku szkolnym ma prawo, i dla optymalizacji procesu edukacji dziecka z uszkodzonym słuchem powinien, wystąpić do publicznej poradni psychologiczno – pedagogicznej lub odpowiedniej poradni specjalistycznej z wnioskiem o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Surdopedagogika, nauka zajmująca się osobami z uszkodzeniami słuchu, jak wiele innych działów pedagogiki specjalnej, jest naznaczona stygmatem pejoratywnej konotacji słowa specjalne. Ze względu na szeroki odbiór i popularyzujący charakter niniejszego artykułu, należy przedstawić (niestety, nie tylko dla laików) właściwe znaczenie pojęcia kształcenie specjalne. Konieczność kształcenia specjalnego, oznacza potrzebę stworzenia specjalnych: charakterystycznych, specyficznych, swoistych, jednostkowych, indywidualnych, odrębnych, osobniczych, niecodziennych, czyli zwyczajnie: specjalnych warunków edukacji dla danego ucznia. Ich specyfika powiązana jest z indywidualnymi możliwościami psychofizycznymi i potencjalnością rozwojową, warunkowaną niepełnosprawnością i jej konsekwencjami⁴.

Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego dla dzieci i młodzieży z wadami słuchu zawierają ważne informacje, na które należy zwrócić uwagę.

- Istnieją dwa typy orzeczeń dla osób z uszkodzeniami słuchu: dla *niestyszających* i *słabo słyszających*. Podstawą do powyższej klasyfikacji jest stopień uszkodzenia słuchu.
- Placówka, w której ma być realizowane kształcenie specjalne. Może się ono odbywać w ogólnodostępnej szkole (przedszkolu) w miejscu zamieszkania, w oddziale integracyjnym lub szkolnictwie specjalnym (na terenie

⁴ Zasadna wydaje się w tym miejscu dygresja, prowadząca do obalenia jednego z bardziej szkodliwych stereotypów dotyczących osób z uszkodzeniami słuchu (zob. K. Krakowiak, M. Panasiuk, *Stereotypy myślowe i mity społeczne a perspektywy kształcenia językowego głuchych* [w:] *Głuchota a język*, (red. S. Grabias), Komunikacja językowa i jej zaburzenia, T. 7, Lublin, Wyd. UMCS, PZG 1996 s.29-46.), która ma swe źródło w odległej przeszłości. Przez długi okres historii związek między mową a słuchem nie podlegał tak oczywistemu warunkowaniu (np. starożytni Grecy niemotę leczyli podcinaniem wędzidełka lub wymyślnymi miksturami), toteż w słowniku etymologicznym czytamy, że słowo „głuchy” utożsamiane było ze słowem „głupi”, gdyż „głuchy i głupi niezważający na głos ludzki są sobie nieomal równi”. Uszkodzenie słuchu, które pojawiło się przed okresem rozwoju mowy (prelingwalne), zgłasza w stopniu głębokim, nie narusza potencjału umysłowego człowieka. Jednakże ograniczenia w odbiorze dźwięków mowy, a tym samym zubożenia rozwoju językowego pozostają w związku z realizacją jej potencjalnych możliwości rozwojowych. ”Władanie językiem to przede wszystkim umiejętność posługiwania się symbolami w poznawaniu świata i w komunikowaniu się z innymi ludźmi. Czynności językowe, nierozdzielnie połączone z myśleniem, mają charakter twórczy, aktywizują człowieka jako osobę świadomie działającą w środowisku społecznym.” Krakowiak K.: *Szkice o wychowaniu dzieci z uszkodzeniami słuchu*. Stalowa Wola: KUL WNS 2003.

województwa lubuskiego znajduje się Ośrodek dla Dzieci z Wadami Słuchu i Mowy w Żarach).

- Czas, w jakim orzeczenie jest ważne. Orzeczenia wydawane są zwykle na jeden etap edukacyjny, czyli etap przedszkolny, szkołę podstawową, gimnazjum, a także na klasę „O”, na określony rok szkolny, itp.
- Zalecenia dla nauczyciela do pracy z dzieckiem, opracowane przez zespół specjalistów diagnozujących dziecko (indywidualne wskazania) i załączone do orzeczenia (ogólne – mające na celu popularyzację wiedzy surdopedagogicznej (między innymi: *Kryteria oceniania prac pisemnych z literatury polskiej osób z głębokimi prelingwalnymi uszkodzeniami słuchu*⁵; *Wskazówki dla nauczycieli uczniów z uszkodzeniami słuchu w szkołach ogólnodostępnych: Cz. I . Odbiorcze uszkodzenia słuchu; Cz. II. Jednostronne uszkodzenia słuchu; Cz. III. Przewodzeniowe uszkodzenia słuchu*⁶, *Jak organizować naukę dziecka niesłyszącego w szkole ogólnodostępnej*⁷).

Wskazania potrzeby dodatkowej pomocy pedagogicznej w wybranym zakresie. Ustawa o systemie oświaty uczniowi z niepełnosprawnością zapewnia korzystanie ze specjalnych form pomocy dydaktycznej. Indywidualna pomoc pedagogiczna - zajęcia rewalidacyjne dla uczniów z uszkodzeniami słuchu między innymi są „odpowiedzią” na deficyty rozwojowe – trudności w nauce powiązane z niepełnosprawnością, m.in. utrwalaniem treści programowych (np. wyrazów i pojęć i ich odmian fleksyjnych) realizowanych z całą klasą, w indywidualnym kontakcie, w sprzyjających akustycznie warunkach. Z całą pewnością wiemy dziś, że warunkują dalszą skuteczną edukację np. systematyczne kształcenie sprawności językowej (np. bez rozumienia tekstów pisanych, dostęp do wiedzy i języka literatury stanie się niemożliwy), a także przygotowują uczniów do egzaminów, koniecznych w kolejnych etapach edukacyjnych (np. nauki języka obcego, która ze względu na zaburzenia odbioru dźwięków mowy i niedoskonałości wszystkich płaszczyzn rozwoju językowego w języku macierzystym, podlega szczególnego rodzaju trudnościom).

Rodzic lub opiekun prawny dziecka otrzymuje orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dla słabo słyszących (lub niesłyszących) w 3 egzemplarzach i składa, wraz z odrębną prośbą o realizację warunków orzeczenia, we właściwym placówce urzędzie gminy lub miasta. Drugi egzemplarz otrzymuje od rodzica dyrektor placówki. Poradnia nie decyduje

⁵ Krakowiak K.: *O wsparcie studentów niesłyszących w społeczności akademickiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2003

⁶ Zob. Z.M. Kurkowski, *Standardy postępowania pedagogiczno – psychologiczno – logopedycznego w głuchotach jednostronnych*, „Słyszę...” 2000 nr 9 s. 7- 9.

⁷ J. Kobosko, J. Kosmala, *Jak organizować naukę dziecka niesłyszącego w szkole ogólnodostępnej*. „Słyszę...” 2004 nr 3.

o ilości godzin rewalidacji indywidualnej, a jedynie wskazuje zakres merytoryczny i metodyczną jej realizację.

Rodzice dzieci niepełnosprawnych, posiadających orzeczenie do kształcenia specjalnego mają ustawowo zagwarantowane: dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych (...), a także możliwości korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form pomocy dydaktycznej. Piętnować należy fakt, że decyzje o realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach, pozostają w tzw. dobrej woli wójtów i burmistrzów.

Opinie wydawane są przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną w okresie ważności orzeczenia lub niezależnie od orzeczenia (np., jeśli zespół orzekający stwierdzi, że nie zachodzi potrzeba kształcenia specjalnego). Opinie wystawiane przez poradnictwo, w tej grupie dzieci, dotyczą zwykle:

- zwolnienia z nauki drugiego języka obcego,
- warunkach przeprowadzania sprawdzianu kompetencji, egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego,
- dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości psychofizycznych ucznia z wadą słuchu (zwykle przy lekkich i średnich niedosłuchach typu przewodzeniowego),
- uzasadniające potrzebę korzystania z komputera – rolę komputera w „pokonywaniu bariery komunikacyjnej”.

Uczniowie klasy IV szkoły podstawowej i III klasy gimnazjum, z orzeczeniem do kształcenia specjalnego dla niesłyszących i słabo słyszących, mogą skorzystać z zaleceń CKE, które zawarte mogą być w opinii lub orzeczeniu wystawionym nie później niż do 30 września roku, w którym uczeń pisze sprawdzian lub egzamin. Uczeń może skorzystać z:

- wydłużenia czasu sprawdzianu lub egzaminu o 50 % czasu regulaminowego,
- pisania arkusza dostosowanego dla osób z uszkodzeniem słuchu,
- obecności w komisji: surdopedagoga lub nauczyciela znającego problemy ucznia.

Egzamin maturalny wprowadzony po raz pierwszy w roku szkolnym 2004/2005 uwzględnia specyficzne problemy uczniów niesłyszących. Uczeń z orzeczeniem do kształcenia specjalnego dla niesłyszących ma prawo do:

- Wydłużenia czasu trwania części pisemnej egzaminu w przypadku arkuszy standardowych do 30 minut.
- Zdawania części ustnej egzaminu z języka polskiego w języku migowym lub przygotowania prezentacji na piśmie.

- Obecności w zespole edukacyjnym surdopedagoga lub tłumacza języka migowego.
- Arkuszy egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego:
  - z języka polskiego,
  - języka nowożytnego,
  - historii,
  - wiedzy o społeczeństwie dostosowanych dla osób niesłyszących.

Wokół poradnictwa psychologiczno – pedagogicznego od lat gromadzą się przypowieści tworzące mity z odrobiną grozy. Chcąc służyć rzetelnym doradztwem, nie tylko osobom zainteresowanym problematyką osób z uszkodzeniami słuchu, ale odbiorcom wszechstronnej specjalistycznej diagnozy, terapii, doradztwa i profilaktyki psychopedagogicznej, uwydatnić należy, że do Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej dziecko może być skierowane tylko przez swoich rodziców lub prawnych opiekunów. Rodzicom przysługuje prawo decydowania o rodzaju przedszkola lub szkoły, do której będzie uczęszczało ich dziecko. Poradnia udziela pomocy psychologiczno – pedagogicznej dzieciom z uszkodzonym słuchem, jego rodzicom a także rodzeństwu oraz nauczycielom prowadzącym edukację dzieci niedosłyszących.

Uczniowie z deficytami, realizujący edukację w szkolnictwie ogólnodostępnym, powinni korzystać z zajęć preorientacji zawodowej oraz doradztwa z zakresu kierunku kształcenia i wyboru zawodu. Skuteczna edukacja wszystkich dzieci niepełnosprawnych jest wynikiem pracy wielu osób działających na rzecz dziecka⁸. Do rodziców należą ostateczne decyzje dotyczące ich dzieci. Aby oczekiwać od rodziców dzieci niepełnosprawnych przemyślanych decyzji, należy inspirować ich otwartością na wiedzę i fachowe doradztwo oraz udzielać im szerokiego wsparcia społecznego⁹, od czego zdaniem autorki, artykuł ten się przyczynia.

---

⁸ K. Krakowiak, *O potrzebie pomocy dla rodzin wychowujących dzieci z uszkodzeniami słuchu*, [w:] *Rodzina: źródło życia i szkoła miłości*. Red. D. Kornas-Biela. Lublin: TN KUL 2000.

⁹ Zob. Kirenko J., *Wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnością*. Ryki: WSUPiZ 2002; Z. Kawczyńska-Butrym, *Niepełnosprawność – specyfika pomocy społecznej*. Warszawa: Interart 1996.

ARLETA KUCHARCZYK

**RECHTSORGANISATORISCHE ASPEKTE DES
PSYCHOLOGISCH-PÄDAGOGISCHEN BEIRATS
IN SACHEN KINDER MIT BEHINDERTEN GEHÖR**

Der Beitrag bespricht amtliche Beiratsmöglichkeiten in Sachen Kinder mit behinderten Gehör, die Rolle der Eltern und Erzieher; gezeigt werden sachliche Hilfsmittel, Lehrprogramme und praktische Methoden zur Überwältigung der Schwerhörigkeit. Rolle der Ärzte, Psychologen und Pädagogen im Rehabilitationsverfahren mit schwerhörigen Kinder.